رویش روان شناسی، سال۱۱، شماره۱۱، شماره پیاپی ۸۰، بهمن ۱۴۰۱
Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ),11(11), 2023

ادراک معلمان دوره ابتدایی از پیامدهای تربیتی و رفتاری اجرای ارزشیابی در فضای مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹: یک مطالعه پدیدارشناسانه

Elementary school teachers' perception of educational and behavioral consequences of implementing evaluation in virtual space during the covid-19 pandemic: A phenomenological study

محمد علی پور
دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکدهٔ علوم تربیتی و روان-شناسی، دانشگاه بیرجند، خراسان جنوبی، ایران.
سید علیرضا قاسمی (نویسنده مسئول)
دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
مهدی سالارصادقی
دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

Mohammad Alipour
Ph.D Student. Department Of educational sciences, Faculty of Educational sciences And Psychology, University of Birjand, south Khorasan, Iran.
Seyed Alireza Ghasemi*
Bachelor of Elementary Education, Farhangian University, Tehran, Iran. al.gh.13790@gmail.com
Mahdi SalarSadeghi
Bachelor of Elementary Education, Farhangian University, Tehran, Iran.

چکیده
هدف پژوهش حاضر، مطالعه ادراک معلمان دوره ابتدایی از پیامدهای تربیتی و رفتاری اجرای ارزشیابی در فضای مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ بود. لذا ادراک معلمان به شیوه کیفی و از نوع پدیدارشناسی بررسی شد. جامعه پژوهش شامل کلیه معلمان دوره ابتدایی شهرستان بیرجند در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود که با توجه به ماهیت پژوهش از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع معیار استفاده شد و با مصاحبه نیمه ساختاریافته از ۱۲ معلم ابتدایی، داده‌های اخذشده به اشباع رسید. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده، از روش تجزیه‌وتحلیل هفت‌مرحله‌ای کلایزی و از نرم‌افزار مکس‌کیودا۱۲، به‌عنوان ابزار تحلیل داده‌ها استفاده شد. یافته‌ها در قالب ۸ مضمون ایجاد و تقویت روحیه تقلب، کاهش تعامل معلم و دانش‌آموز، کاهش مشارکت دانش آموزان، عدم صداقت دانش‌آموزان، اضطراب هنگام رصد یادگیری، آگاهی والدین از نقاط قوت و ضعف دانش آموزان، کاهش اضطراب هنگام انجام تکالیف و آزمون و افزایش انگیزه معلم و دانش‌آموزان ارائه گردید. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اجرای ارزشیابی توصیفی در فضای مجازی، به دانش‌آموزان آسیب‌های جدی تربیتی و رفتاری زده است و سطوح مختلف تعاملات آموزشی را کاهش داده است و روحیه تقلب در بیش‌تر دانش‌آموزان تقویت‌شده است. در مقابل پیامدهایی همچون آگاهی والدین از نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان، کاهش فشارهای روانی دانش‌آموزان نظیر اضطراب و افزایش انگیزه معلم برای فعالیت، از پیامدهای مثبت ارزشیابی در فضای مجازی بوده است. لذا در کنار تمامی نقاط ضعف بیان‌شده، ارزشیابی مجازی مزایا و فواید بسیاری نیز به ارمغان آورده است و می‌توان از ارزشیابی مجازی در دوران پساکرونا نیز به شکلی اصولی استفاده کرد.

واژه‌های کلیدی: دوره ابتدایی، ارزشیابی مجازی، پیامدها، پدیدارشناسی، کووید-۱۹.

Abstract
The purpose of the current research was to study the perception of primary school teachers about the educational and behavioral consequences of implementing evaluation in virtual space during the covid-19 pandemic. Therefore, the perception of elementary school teachers was investigated in a qualitative and phenomenological way. The research community included all the elementary school teachers of Birjand city in the academic year 2021-2022, and according to the nature of the research, a criterion-type purposeful sampling method was used, and with a semi-structured interview of 12 elementary school teachers, the data obtained reached saturation. To analyze the collected data, the seven-step Colizzi analysis method, and MAXQDA 12 software were used as data analysis tools. Findings in the form of 8 themes of creating and strengthening the spirit of cheating, reducing teacher-student interaction, reducing student participation, students' dishonesty, anxiety during observation and learning, parents' awareness of students' strengths and weaknesses, reducing anxiety when doing homework and tests, and increasing The motivation of the teacher and students were presented. The findings of the research show that the implementation of descriptive evaluation in cyberspace during the covid-19 epidemic has caused serious educational and behavioral damage to students and has reduced various levels of educational interactions, and also the spirit of cheating has been strengthened in most students. In contrast to consequences such as parents' awareness of students' strengths and weaknesses, reduction of students' psychological pressures such as anxiety, and increase of teacher's motivation to work, have been among the positive consequences of online evaluation. Therefore, in addition to all the mentioned weaknesses, virtual evaluation during the covid-19 epidemic has also brought many advantages and benefits, and virtual evaluation can also be used in a principled way in the post-corona era.

Keywords: Elementary school, virtual evaluation, consequences, phenomenology, covid-19.

نوع مقاله : پژوهشی | **دریافت : شهریور ۱۴۰۱** | **پذیرش: بهمن ۱۴۰۱** | **ویرایش نهایی: بهمن ۱۴۰۱**

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

مقدمه

دسامبر سال ۲۰۱۹ مصادف شد با شیوع ویروسی ناشناخته و کشنده به نام کووید-۱۹[1] که منشأ آن شهر ووهان در کشور چین بود (دی فلیپ و کوین[2]، ۲۰۲۲؛ چنگ[3] و همکاران، ۲۰۲۲؛ بخشی‌پور و نورالهی، ۱۴۰۱؛ خوشبخت و همکاران، ۱۴۰۱). پس از شیوع گسترده این ویروس در کشور چین، سازمان بهداشت جهانی آن را یک بیماری همه‌گیر اعلام کرد (سازمان بهداشت جهانی[4]، ۲۰۲۰؛ رافضی و همکاران، ۱۴۰۱). این ویروس به دلیل قدرت سرایت بسیار بالا به‌سرعت در کل جهان انتشار پیدا کرد و تقریباً طی زمانی اندک (کمتر از چهار ماه) تمامی کشورهای جهان را آلوده نمود (اکبروند و همکاران، ۱۴۰۱). از مهم‌ترین نشانه‌های این بیماری، علائم حاد تنفسی است که در ۲درصد موارد، منجر به مرگ فرد مبتلا می‌شود (عینی و همکاران، ۱۴۰۰). در همین راستا شیوع ویروس کووید-۱۹، تمامی شئون زندگی بشری ازجمله اشتغال، تعاملات خانوادگی و تجارت بین کشورها را تحت تأثیر قرار داده است. یکی از حوزه‌هایی که به‌طورجدی از این بیماری همه‌گیر تأثیر پذیرفته، حوزه آموزش است (وانگ[5] و همکاران، ۲۰۲۲؛ لی و چی[6]، ۲۰۲۲؛ قربان پور لفمجانی، ۱۴۰۰). درنتیجه وضعیت مربوط به این بیماری همه‌گیر و در راستای سیاست‌های قرنطینه‌ای دولت‌ها (بوناتی[7] و همکاران، ۲۰۲۲)، مدارس و دانشگاه‌ها در بسیاری از کشورها ازجمله ایران بسته شد و آموزش از راه دور (مجازی) جایگزین آموزش حضوری شد (اسوالرید و ولاکاس[8]، ۲۰۲۲؛ سالاس-پیلکو[9] و همکاران، ۲۰۲۲؛ باسکی[10]، ۲۰۲۲؛ مصیبی و همکاران، ۱۴۰۰؛ اعتدادی و همکاران، ۱۳۹۹).

با تعطیلی مدارس در پی شیوع ویروس کووید-۱۹، برای عدم وقفه در آموزش و تداوم برنامه‌های درسی، استفاده از آموزش‌های مجازی و آنلاین ضرورت یافت (چی[11]، ۲۰۲۲؛ بنیسی و همکاران، ۱۴۰۱؛ حاجی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰). در کنار مزایا و فرصت‌های آموزش مجازی همچون انتقال سریع، نامحدود و همواره در دسترس اطلاعات درسی (حاتمی و همکاران، ۱۴۰۰)، محدودیت‌ها و چالش‌هایی نیز همچون فقدان زیرساخت‌های مناسب فناوری، مشکلات اقتصادی ناشی از خرید اینترنت، گوشی موبایل و تبلت (یانگ و یو[12]، ۲۰۲۲؛ صاحبی و همکاران، ۱۴۰۰؛ یکتا و حیدری، ۱۴۰۰)، عدم تعامل چهره به چهره میان معلم و دانش‌آموز، کاهلی و اهمال‌کاری فراگیران و معلمان و اساتید در حضور به‌موقع در کلاس آنلاین (میلگارد[13] و همکاران، ۲۰۲۲؛ عابدینی بلترک، ۱۴۰۰)، عدم مهارت معلمان و اساتید در استفاده مناسب از فناوری‌ها (کدخدا و ناستی‌زایی، ۱۴۰۰) و همچنین پرخاشگری و استرس در دانش آموزان و دانشجویان را نیز به همراه داشته است (دالپتی[14] و همکاران، ۲۰۲۲؛ عطادخت و همکاران، ۱۳۹۹). در همین راستا چگونگی ارزشیابی صحیح و مؤثر معلمان از عملکرد دانش‌آموزان علی‌الخصوص در دوره ابتدایی نیز از دیگر مسائل و چالش‌های حاصل از گسترش آموزش مجازی به شمار می‌رود (موسوی و همکاران، ۱۴۰۱).

به عقیده سیف درخشنده و همکاران (۱۴۰۰) روی آوردن به فضای مجازی همانند سایر فناوری‌ها با پیامدهایی همراه است که می‌تواند مثبت و یا منفی باشد. دگرگونی‌هایی که در عرصه فضای مجازی رخداده است جوامع را دچار تغییرات اساسی نموده است که نتیجه آن دگرگونی‌های عظیمی در تعلیم و تربیت در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ بوده است. دورانی که یادگیری هم در محیط خانه و هم در سایر محیط‌ها قابل کسب است (صمدی، ۱۴۰۰). ازآنجاکه در دوران آموزش مجازی، دانش آموزان نیز جزء کاربران اصلی فضای مجازی محسوب می‌شوند، افسردگی، اضطراب، دوری از اجتماع، اختلالات هیجانی رفتاری (حواس‌پرتی و تحریک‌پذیری)، افزایش خشونت، بی‌خوابی از مهم‌ترین پیامدهای منفی روانی و رفتاری است که گریبان گیر آنان می‌شود (جعفری روزبهانی و همکاران، ۱۴۰۱؛ فتحی و همکاران،

1 Covid-19
2 DePhilip & Quinn
3 Cheng
4 World Health Organization
5 Wang
6 Li & Che
7 Bonati
8 Svaleryd & Vlachos
9 Salas-Pilco, Yang & Zhang
10 Baskey
11 Chiu
12 Yeung & Yau
13 Melgaard
14 Dalpati

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

۱۳۹۹). نیکولوپولو[1] (۲۰۲۲) پیامدهای رفتاری و تربیتی مثبتی را نیز برای آموزش مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ در نظر گرفته است که عبارت‌اند از: آشنایی با فناوری‌ها و به‌کارگیری آن‌ها در بهبود یادگیری، حفظ ارتباط با محیط مدرسه و آگاهی والدین از وضعیت آموزشی فرزندشان. همچنین نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهند آموزش مجازی در بسیاری از موارد موجبات افزایش یادگیری دانش‌آموزان را نیز فراهم آورده است (باقرزاده همایی، ۱۳۹۹).

همان‌طور که پیش‌تر بیان شد، گسترش آموزش مجازی که به دنبال شیوع ویروس نوظهور کووید-۱۹ رخ داد (صادقی‌محلی و همکاران، ۱۴۰۰)، نظام‌های آموزشی را با چالش‌های متعددی مواجه نمود که یکی از این چالش‌ها، ارزشیابی صحیح و مؤثر در دوره ابتدایی است (کرامتی و همکاران، ۱۴۰۰). ارزشیابی از یادگیری یا ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان، به فرآیند و قضاوت داوری درباره میزان توفیق آنان در دستیابی به اهداف آموزشی و یادگیری بر مبنای ارزش، اطلاق می‌شود (سیف، ۱۳۹۸؛ صفوی، ۱۳۹۸). برنامه-های ارزشیابی تحصیلی، فرآیند بااهمیتی در میان فعالیت‌های آموزشی است (امینی و کریمی مصطفی‌آبادی، ۱۴۰۱). لذا امروزه باوجود گسترش آموزش مجازی به‌ویژه در شرایط بحرانی شیوع کووید-۱۹، نیاز به ارزشیابی مجازی نیز منطبق با تعریف فوق‌الذکر کاملاً محسوس است؛ به‌طوری‌که در این شرایط، بسیاری از مدارس و حتی دانشگاه‌ها در کشور ناگزیر سنجش از آموخته‌ها را در ارزشیابی مجازی دیده‌اند و به آزمون‌های مجازی و غالباً هم آزمون‌های چندگزینه‌ای و آزمون‌های عمومی نوشتاری روی آورده‌اند (کاوه نوش‌آبادی و لطفی مفرد نیاسری، ۱۴۰۰).

طبق نتایج پژوهش صمدی (۱۳۹۸) تحلیل و بررسی پیامدهای تربیتی گسترش فضای مجازی در وضعیت کرونایی[2] و پساکرونایی بر دانش آموزان، نفوذ ابعاد مختلف فضای مجازی بر تعلیم و تربیت تأثیرات مختلفی ازجمله پیشرفت در حوزه‌های آموزشی و افزایش کیفیت سیستم‌های آموزشی را به همراه داشته است. از طرفی دیگر می‌تواند با آسیب‌هایی همچون به خطر افتادن امنیت داده‌های شخصی، قلدری و تهدید در فضای مجازی، دسترسی به اطلاعات نامناسب، دیدار و گفتگو با مخاطبین مجازی، رفتارهای غیراخلاقی، مشکلات ایجادشده در تعاملات خانوادگی و عدم مشارکت برخی خانواده‌ها در آموزش‌های مجازی همراه باشد. علاوه بر این‌ها، نتایج تحقیقات فتحی (۱۳۹۹)، سیف درخشنده (۱۴۰۰) و جعفری و همکاران (۱۴۰۱) فراگیری استفاده از اینترنت و فضای مجازی جهت شرکت در کلاس‌های مجازی و انجام تکالیف درسی و موارد مشابه، موجبات مشکلات رفتاری مانند اعتیاد به اینترنت، خشونت، انزوای اجتماعی، اضطراب، افسردگی، مشکم خودتنظیمی، مشکلات مربوط به سازگاری و راهبردهای مقابله‌ای و تجربه بدرفتاری و آزار هیجانی را فراهم می‌کند. در مقابل، نتایج پژوهش کیفی میزانور[3] و همکاران (۲۰۲۱) یکی از پیامدهای رفتاری آموزش مجازی، گذراندن زمان بیشتر دانش‌آموز در کانون ارزشمند خانواده و بهره‌گیری از یاری‌های سازنده والدین است. همچنین طبق نظر لئو[4] و همکاران (۲۰۲۱) و هرگونر[5] و همکاران (۲۰۲۱) از فواید و پیامدهای مثبت آموزشی و تربیتی حاصل از به‌کارگیری آموزش مجازی، آشنایی اساتید و دانشجویان دانشگاه با ابزارهای الکترونیکی و همچنین نگرش مثبت نسبت به آموزش از راه دور می‌باشد. علاوه بر این‌ها پژوهش‌ها نشان می‌دهند دوره ابتدایی یکی از مهم‌ترین مقاطع تحصیلی است چراکه در این دوره، تعامل با همسالان در شکل دادن ادراک اجتماعی صحیح و تسهیل فعالیت‌های رقابتی و مشارکتی نظیر انواع بازی‌ها بسیار مؤثر است. از طریق تجربه تعامل مستقیم و غیرمستقیم با همسالان، کودک مهارت‌های مهمی را در حیطه‌های شناختی، تربیتی، رفتاری و اجتماعی کسب می‌کند (مرادیانی گیزه رود، ۱۳۹۸). بدیهی است با مجازی شدن آموزش در اثر همه‌گیری کووید-۱۹ بسیاری از این تعاملات و تجارب مهم آموزشی رنگ و بوی خود را ازدست‌داده‌اند.

بررسی‌ها در خصوص اجرای ارزشیابی در فضای مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ نشان می‌دهد، تاکنون پژوهشی پیامدهای رفتاری و تربیتی ناشی از ارزشیابی مجازی در دوره ابتدایی را گزارش نکرده است؛ لذا انجام پژوهشی که ادارک معلمان به عنوان مجریان آموزش را بررسی کند، مهم و ضروری به نظر می‌رسید. شناسایی و دستیابی به اهداف و کارکردهای آموزش مجازی و همچنین ارزشیابی مجازی به‌عنوان بخشی از فرآیند آموزش، ضروری و مهم به نظر می‌رسد که می‌توان بر اساس آن‌ها، به مسیر آموزشی که در حال پیمودن است، کمک شایانی کرد. علاوه بر این‌ها، ازآنجاکه به نظر می‌رسد مدارس، آموزش مجازی و درنتیجه ارزشیابی مجازی را در دوران پس از کووید-۱۹ نیز به‌کار خواهند گرفت، بررسی ادراک معلمان دوره ابتدایی درزمینه پیامدهای مختلف رفتاری و تربیتی حاصل از ارزشیابی

1 Nikolopoulou
2 Corona
3 Mizanur
4 Leo
5 Herguner

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

مجازی، بسیار ارزشمند و مفید خواهند بود. در همین راستا هدف پژوهش کیفی حاضر بررسی ادراک معلمان دوره ابتدایی از پیامدهای تربیتی و رفتاری اجرای ارزشیابی در فضای مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ است. طبعاً کاربست نتایج حاصل از این پژوهش، به معلمان دوره ابتدایی کمک خواهد کرد تا در دوران پساکرونا و آموزش ترکیبی، بتوانند از آموزش مجازی و علی‌الخصوص، ارزشیابی مجازی به شیوه‌ای صحیح و اصولی بهره گیرند و از فواید آن در جهت بهبود یادگیری دانش‌آموزان و همچنین رشد، توسعه و بالندگی حرفه‌ای خود نیز بهره‌مند شوند.

روش

با توجه به ماهیت موضوع موردمطالعه شیوه و رویکرد پژوهش حاضر کیفی از نوع پدیدارشناسی[1] بود. با توجه به اینکه استفاده از روش تحقیق پدیدارشناسی می‌تواند چارچوبی جدید برای دسترسی به واقعیت ناب پدیده‌ها باشد و همچنین روشی است که به ما کمک می‌کند تا معنا و ماهیت ادراکات و تجارب زیسته افراد از پدیده‌های جهان را بهتر بدانیم (پروری، ۱۳۹۸)، نگارندگان این روش را به‌عنوان روش تحقیق پژوهش حاضر، برگزیده‌اند. در همین راستا کلیه معلمان مشغول به تدریس در دوران آموزش مجازی شرایط همه‌گیری کووید-۱۹ در شهرستان بیرجند به عنوان جامعه پژوهش انتخاب شدند. مشارکت‌کنندگان این پژوهش ۱۲ نفر از این معلمان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند، که به شیوه نمونه‌گیری هدفمند از نوع معیار[2] انتخاب شد. مصاحبه‌های مربوطه از طریق تعیین وقت قبلی انجام گرفت. معیارهای ورود انتخاب معلمان عبارت‌اند از سکونت شهرستان بیرجند، استخدام رسمی آموزش و پرورش، داشتن حداقل مدرک کاردانی، داشتن سابقه حداقل ۳ سال در دوره ابتدایی و علاقمند بودن به شرکت در پژوهش و معیارهای خروج از پژوهش نیز تشخیص قطعی یک اختلال روان‌شناختی یا انصراف از ادامه همکاری در هر نقطه ار فرآیند پژوهش بود.

ابزار سنجش

ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختاریافته[3] است که این فرآیند تا اشباع نظری داده‌ها[4] ادامه پیدا کرد. بدین شکل که پس از دریافت داده‌ها، نکات و کدهای تکراری چندین مرتبه در مصاحبه‌های انجام گرفته، مشاهده شدند. مدت‌زمان هر مصاحبه با هر یک از معلمان، ۲۰ تا ۲۵ دقیقه بود. بعد از ضبط شنیداری، تمامی فایل‌های صوتی حاصل از مصاحبه‌ها، به رشته تحریر درآورده شد و به شیوه کدگذاری مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفتند.

برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از راهبرد هفت مرحله‌ای کلایزی[5] (۲۰۰۲) استفاده شد. در این راهبرد، در مرحله اول یادداشت‌برداری از داده‌ها صورت پذیرفت. در مرحله دوم اظهارات و اصلاحات مرتبط با بحث بیرون کشیده شد. در مرحله سوم، از هریک از اظهارات یک مفهوم تدوین‌شده که بیانگر تفکر اساسی فرد بود، استخراج شد. مرحله چهارم، پس از بررسی چندباره خوشه‌های معنایی شکل‌گرفته و ارتباط آن با مقوله‌های کلی صورت گرفت. مرحله پنجم، نتایج بری توصیف جامع از پدیده تحت مطالعه به هم پیوند داده و دسته‌های کلی‌تری به وجود آمدند. مرحله ششم تقلیل سازی از یافته‌ها صورت پذیرفت؛ به‌طوری‌که توصیفات زائد، غیرقابل کاربرد و اغراق‌شده از ساختار کلی داده‌ها حذف گردید و در مرحله هفتم باهدف تأیید یافته‌های پژوهش، با استفاده از روش بازبینی اعضا انجام گرفت. همچنین در مراحل تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از نرم‌افزار MAXQDA نسخه۱۲ استفاده شد.

جهت ارزیابی نتایج پژوهش کیفی حاضر، از معیارهای گویا و لینکلن[6](۱۹۸۵) استفاده‌شده است. گوبا و لینکلن از عنوان اعتمادپذیری یا قابلیت اعتماد[7] برای ارزیابی نتایج پژوهش کیفی استفاده می‌کنند. قابلیت اعتماد به بیانی ساده، میزانی است که در آن می‌توان به یافته‌های یک تحقیق کیفی متکی بود و به نتایج آن‌ها اعتماد کرد. به عقیده گوبا و لینکلن معیار قابلیت اعتماد شامل چهار معیار جداگانه اما به هم مرتبط است که شامل باورپذیری (همسازی و همبستگی داده‌ها)، اطمینان‌پذیری (توانایی تشخیص جایی که داده‌های یک مطالعه

1 phenomenological method
2 criterion purposeful sampling
3 Semi-structured interview
4 Theoretical data saturation
5 Colaizzi
6 Guba & Lincoln
7 Trustworthiness

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

از کجا آمده، چگونه گردآوری‌شده و چه طور به‌کاررفته‌اند)، تأثیرپذیری (عینیت کیفی و انطباق یافته‌ها بر داده‌های پژوهش) و انتقال‌پذیری (اعتبار بیرونی) است (محمدپور، ۱۳۸۹). در این پژوهش، برای دستیابی به اعتبار پژوهش، از فن کنترل از سوی اعضا استفاده شد. مشارکت‌کنندگان در پژوهش، موجه‌ترین افراد برای تعیین قابلیت اعتماد هستند؛ که از طریق چک کردن توسط اعضا این امر اتفاق می‌افتد. به‌گونه‌ای که در این پژوهش، رونوشت مصاحبه و گزارشی از پرسش‌های مطرح‌شده و پاسخ‌های معلمان در اختیار آنان قرار می‌گرفت و سپس اصلاحاتی که آنان در تن مصاحبه انجام داده بودند، در نظر گرفته می‌شد. رسیدن به قابلیت انتقال، با استفاده از فنونی مانند توصیف فربه از مجموعه داده‌های مطالعه شده در طول گردآوری داده‌ها، استفاده از رویه‌های ویژه کدگذاری و تحلیل نمادها، نشانه‌ها و سایر موارد در مرحله تحلیل داده‌ها که به اطمینان از قابلیت انتقال کمک می‌کند، صورت گرفت. ازاین‌رو، تلاش شد تا تمام جزئیات پژوهش از نمونه‌گیری تا فرآیند گردآوری و تحلیل داده‌ها به‌طور کامل شرح داده شود. برای دستیابی به قابلیت اطمینان، از روش توصیف توسط همتایان استفاده شد. بدین منظور، یافته‌ها در مراحل مختلف در اختیار یک نفر از اساتید ارزشیابی توصیفی قرار گرفت. لازم به ذکر است که قابل‌تأیید بودن، به عینیت نتایج مطالعه اشاره دارد و با همخوانی نظر دو فرد مستقل راجع به‌دقت، ارتباط و معنی داده‌ها سنجیده می‌شود.

منظور جلب اعتماد مصاحبه‌شوندگان و حفظ حقوق آن‌ها از سوی مصاحبه‌کننده، تعهد کتبی به آن‌ها داده شد که نتایج مصاحبه محرمانه خواهند ماند و صرفاً جهت اهداف پژوهشی به‌صورت کد استفاده خواهد شد.

یافته‌ها

مشارکت‌کنندگان در پژوهش در رده سنی ۲۶ تا ۴۲ سال بودند و همچنین ۵۰ درصد از مشارکت‌کنندگان در این پژوهش دارای مدرک کارشناسی ارشد بودند. سایر مشخصات مشارکت‌کنندگان در جدول ۱ آمده است.

جدول۱. اطلاعات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

شماره مصاحبه‌شونده	سن	جنسیت	سابقه خدمت	میزان تحصیلات	رشته تحصیلی
۱	۳۱	زن	۹ سال	کارشناسی ارشد	علوم تربیتی
۲	۲۶	مرد	۵ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۳	۳۷	زن	۱۰سال	کارشناسی ارشد	آموزش ابتدایی
۴	۴۰	زن	۱۱سال	کارشناسی ارشد	ادبیات فارسی
۵	۲۹	مرد	۴ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۶	۲۸	زن	۳ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۷	۳۰	مرد	۷ سال	کارشناسی ارشد	برنامه‌ریزی درسی
۸	۴۰	مرد	۱۳ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۹	۲۹	زن	۲ سال	کارشناسی ارشد	مشاوره
۱۰	۳۵	مرد	۹ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۱۱	۴۲	زن	۱۶ سال	کاردانی	آموزش ابتدایی
۱۲	۳۴	زن	۷ سال	کارشناسی ارشد	علوم تربیتی

با بررسی و تحلیل مصاحبه‌های شرکت‌کنندگان و تجزیه‌وتحلیل کدها در پژوهش، ادراک معلمان دوره ابتدایی در قالب هشت مضمون اصلی: ایجاد و تقویت روحیه تقلب، کاهش تعامل معلم و دانش‌آموز، کاهش مشارکت دانش آموزان، عدم صداقت دانش‌آموزان، اضطراب هنگام رصد یادگیری، آگاهی والدین از نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان، کاهش اضطراب هنگام انجام تکالیف و آزمون و افزایش انگیزه معلم و دانش‌آموزان طبقه‌بندی گردید.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

جدول۲. مضامین اصلی و فرعی استخراج‌شده از ادراک معلمان دوره ابتدایی

	مضامین اصلی	مضامین فرعی
پیامدهای تربیتی و رفتاری اجرای ارزشیابی توصیفی در فضای مجازی	ایجاد و تقویت روحیه تقلب	ایجاد گروه‌های جانبی دانش‌آموزی؛ ارسال عکس آزمون به همدیگر؛ نگاه کردن از روی کتاب درسی؛ کمک‌های اولیا علی‌الخصوص مادر و همچنین سایر اعضای خانواده دانش‌آموز؛ عدم اتکای دانش‌آموز به توانایی‌های خود؛ کاهش خودباوری دانش آموزان؛ استفاده از گام‌به‌گام‌ها
	کاهش تعامل معلم و دانش‌آموز	دادن بازخورد در قالب پیام به‌جای گفت‌وگو؛ استفاده از استیکر و شکلک در بازخوردها؛ عدم صحبت با دانش‌آموز در خصوص نتیجه امتحان؛ محروم شدن دانش‌آموز از تشویق‌های مؤثر کلامی درنتیجه آزمون و پرسش و کلاسی؛ عدم‌تشخیص درست کج‌فهمی دانش آموزان توسط معلم؛ عدم اطلاع معلم از وضعیت روانی دانش آموزان حین آزمون‌ها؛ عدم استفاده از زبان بدن توسط معلم؛ عدم تسلط معلم به همه دانش آموزان
	کاهش مشارکت دانش‌آموزان	عدم مشارکت در اسکای روم[1]؛ عدم همکاری دانش‌آموزان در ارسال به‌موقع تکالیف؛ خروج دانش آموزان از کلاس هنگام پرسش؛ عدم فعالیت‌های گروهی دانش آموزان؛ کمرنگ شدن روش همسال سنجی و بحث کلاسی؛ حواس‌پرتی مکرر دانش آموزان؛ جدی نگرفتن کلاس مجازی؛ کاهش دقت در ارزشیابی
	عدم صداقت دانش‌آموزان	بهانه دانش‌آموز برای عدم ارسال تکلیف؛ دروغ‌گویی دانش‌آموز هنگام عدم شرکت در آزمون؛ اعلام دروغین قطعی اینترنت هنگام پرسش و پاسخ کلاسی؛ بهانه قطعی میکروفون و وبکم
	اضطراب هنگام رصد یادگیری	افزایش هیجان‌های منفی ناشی از بازخورد منفی معلم و تمسخر سایر دانش آموزان؛ ترس از پاسخگویی به‌صورت گفت‌وگوی صوتی به معلم؛ اضطراب ناشی از اتصال وبکم و پاسخگویی به سؤالات معلم؛ استرس ناشی از ضبط فیلم برای ارائه و توضیح یک موضوع درسی یا انجام آزمایش‌ها و فعالیت‌های محول شده
	آگاهی والدین از نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان	مشاهده فرآیند ارزشیابی و آزمون‌ها و عملکرد فرزندانشان؛ مشاهده بازخورد معلم توسط والدین؛ مشاهده نحوه پاسخگویی دانش‌آموز به سؤالات توسط والدین؛ مشاهده نحوه انجام آزمایش دانش‌آموز توسط والدین؛ بررسی تکالیف دانش‌آموز توسط والدین؛ آگاهی از وضعیت آزمون دادن فرزند خود
	کاهش اضطراب هنگام انجام تکالیف و آزمون	کاهش استرس و اضطراب دانش آموزان در پاسخگویی سؤالاتی که مهلت ارسال زیادی دارند؛ کاهش ترس و فشار روانی در هنگام برگزاری امتحان؛ تغییر رقابت‌های درسی استرس‌زا به رفاقت؛ کاهش استرس شب برای زود بیدار شدن؛ افزایش اعتمادبه‌نفس دانش آموزان در خصوص کسب موفقیت در آزمون‌ها
	افزایش انگیزه معلم و دانش‌آموزان	انگیزه معلم در بهبود سواد رسانه‌ای و فناورانه؛ اشتیاق معلم به استفاده از روش‌های نوین تدریس و ارزشیابی؛ انگیزه دانش‌آموزان کم رو در ضبط فایل صوتی و شرکت در بحث کلاسی؛ ذوق دانش‌آموزان در ضبط فیلم آزمایش‌ها و به اشتراک گذاشتن آن

ایجاد و تقویت روحیه تقلب

یکی از مضامین اصلی پژوهش ایجاد و تقویت روحیه تقلب است که در این راستا *مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ این‌طور بیان داشت که"من وقتی با یکی از مادرها صحبت می‌کردم گفتند دانش آموزان بعد از چند ماه از سال که گذشته بود آمده بودند گروه با هم زده بودند و جواب سؤالات رو برای هم می‌فرستادند، خیلی از موقع اولیا و سایر اعضای خانواده بچه‌ها به‌جای آن‌ها امتحان می‌دادند و در پاسخگویی به آن‌ها کمک می‌کردند".*

1 Skyroom

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

کاهش تعامل معلم و دانش‌آموز

کاهش تعامل معلم و دانش‌آموز یکی دیگر از مضامین اصلی ادراک معلمان دوره ابتدایی است. *مصاحبه‌شونده شماره ۵ در مورد این کد این‌طور بیان می‌دارد که تعامل در کلاس‌های حضوری معنا می‌داد اما در کلاس مجازی برای بازخورد از ویس و پیام در شاد استفاده می‌کردیم".*

-کاهش مشارکت دانش آموزان

یکی از مضامین اصلی کاهش مشارکت دانش‌آموزان بوده است. *مصاحبه‌شونده شماره ۱ در این حوزه بیان داشت که"اکثر دانش‌آموزان در اسکای روم در زمان پرسش و پاسخ میکروفون را فعال نمی‌کردند و یا در زمان امتحان برگه خود را دیر یا اصلاً می‌فرستادند".*

-عدم صداقت دانش آموزان

ادراک معلمان دوره ابتدایی نشان داد که یکی از مضامین اصلی عدم صداقت دانش‌آموزان است. *مصاحبه‌شونده شماره ۷ این‌طور بیان می‌دارد که"برخی از دانش‌آموزانم برای امتحان نمی‌خواندند و در زمان امتحان به گوشی من زنگ می‌زند و بهانه‌های مختلف می‌آوردند".*

-اضطراب هنگام رصد یادگیری

یکی از مضامین اصلی اضطراب هنگام رصد یادگیری است. *مصاحبه‌شونده شماره ۹ این‌طور بیان داشت که"وقتی من میکروفون و وبکم را برای حل تمرین توسط دانش‌آموز فعال می‌کردند برخی‌ها از بابت ترس و اضطراب کلاس را ترک می‌کردند".*

-آگاهی والدین از نقاط قوت و ضعف دانش آموزان

آگاهی والدین از نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان یکی دیگر از مضامین است. *مصاحبه‌شونده شماره ۸ بیان کرده است که"من از اولیا شنیدم که همیشه آن‌ها در زمان امتحان در کنار فرزندشان هستند و نظارت دارند". مصاحبه‌شونده شماره ۳ این‌طور بیان داشت که"همیشه پی وی دانش‌آموز با معلم را چک می‌کردم و بازخوردهای معلم را مطالعه می‌کردم".*

-کاهش اضطراب هنگام انجام تکالیف و آزمون

یکی از مضامین کاهش اضطراب هنگام انجام تکالیف و آزمون است. *مصاحبه‌شونده شماره ۴ بیان داشت که"یکی از برنامه‌های دانش‌آموزان این بود که در گروه خصوصی خود جواب‌ها را ارسال می‌کردند و این باعث می‌شد اضطراب برای امتحان نداشته باشند".*

-افزایش انگیزه معلم و دانش آموزان

ادراک معلمان دوره ابتدایی نشان داد که یکی از مضامین افزایش انگیزه معلم و دانش‌آموزان است. *مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ این‌طور بیان داشت که"برخی از دانش‌آموزان در این فضای مجازی بهتر شدند مثلاً بعضی‌ها توان ضبط صدا نداشتند ولی کم‌کم صدای خود را ضبط می‌کردند و خیلی دوست داشتن صدای خود را ضبط کنند".*

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش کیفی حاضر به‌منظور واکاوی ادراک و تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از پیامدهای تربیتی و رفتاری اجرای ارزشیابی در فضای مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ صورت گرفته است. به‌طورکلی یافته‌های حاصل از بررسی ادراک معلمان دوره ابتدایی از پیامدهای تربیتی و رفتاری ارزشیابی مجازی در قالب هشت مضمون اصلی: ایجاد و تقویت روحیه تقلب، کاهش تعامل معلم و دانش‌آموز، کاهش مشارکت دانش آموزان، عدم صداقت دانش‌آموزان، اضطراب هنگام رصد یادگیری، آگاهی والدین از نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان، کاهش اضطراب هنگام انجام تکالیف و آزمون و افزایش انگیزه معلم و دانش‌آموزان طبقه‌بندی گردید. یافته‌های نام‌برده، در ذیل به‌تفصیل موردبحث و بررسی قرار خواهند گرفت.

نخستین یافته پژوهش حاضر، ایجاد و تقویت روحیه تقلب در میان دانش‌آموزان است. بررسی ادراک معلمان دوره ابتدایی از پیامدهای تربیتی و رفتاری اجرای ارزشیابی در فضای مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ حاکی از این است که یکی از پیامدهای منفی تربیتی و رفتاری، گسترش فرهنگ تقلب و عدم رعایت صحت و سلامت آزمون‌ها توسط دانش‌آموزان است. نتایج تحقیقات هردین[1] و همکاران

1 Herdian

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

(۲۰۲۱)، عبدالرحیم[1] (۲۰۲۱)، کوماس-فورگاس[2]و همکاران (۲۰۲۱)، دندیر و مکسول[3] (۲۰۲۰)، شمالی احمدآبادی و برخورداری احمدآبادی (۱۴۰۱)، کرامتی و همکاران (۱۴۰۰) و کاوه نوش آبادی و لطفی مفرد نیاسری (۱۴۰۰) و عراقیان مجرد و همکاران (۱۴۰۰)، ضمن تأیید این یافته پژوهش بیان می‌دارند نگرش دانش‌آموزان نسبت به تقلب در آزمون‌های مجازی در طول دوره همه‌گیری کووید-۱۹ افزایش‌یافته است. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان اظهار داشت که تشکیل گروه در پیام‌رسان‌های مختلف ازجمله شاد جهت به اشتراک گذاشتن پاسخ‌های آزمون، تبادل پاسخ‌های آزمون به شکل تصویر برگه یا تصویر صفحه آزمون آنلاین، استفاده از کتاب درسی حین آزمون، کمک‌های نادرست و غیرحرفه‌ای اولیای دانش‌آموزان، استفاده از حل‌المسائل، گام‌به‌گام و جست‌وجوی اینترنتی ازجمله اقداماتی هستند که صحت آزمون‌ها و درنتیجه ارزشیابی مجازی را زیر سؤال می‌برند.

دیگر یافته پژوهش، کاهش تعامل معلم و دانش آموزان است. در بحث ارزشیابی آموزشی، یکی از اجزای مهم، ارائه بازخورد و تعامل میان معلم و دانش‌آموز است (بروکهارت[4]، ۱۳۹۹). بازخورد از منظر روان‌شناختی یعنی کسب آگاهی از نتایج هر رفتاری از محیط که موجبات اصلاح رفتار را فراهم می‌آورد (میرزاوزیری و کریم‌پور، ۱۴۰۰؛ انتهائی آرانی و همکاران، ۱۴۰۰). در همین راستا تحلیل ادراک معلمان دوره ابتدایی نشان می‌دهد درزمینه ارزشیابی مجازی این تعاملات و بازخوردهای مفید کاهش می‌یابند. نتایج پژوهش‌های شهزاد[5]و همکاران (۲۰۲۰) و عدنان و انوار[6] (۲۰۲۰) نیز تأییدکننده یافته موردبحث هستند. در تبیین این یافته می‌توان این‌گونه بیان داشت که کم و کیف ارائه بازخورد معلم به دانش‌آموزان درنتیجه مشاهده عملکرد دانش‌آموز در ارزشیابی مجازی کاهش می‌یابد. به‌عبارتی‌دیگر در این بازخوردها، استفاده از پیام‌های شخصی و گروهی، استیکر[7]، شکلک‌ها و تصاویر جایگزین گفت‌وگو و بازخورد کلامی می‌شوند. همچنین در این شیوه ارزشیابی، صحبت و بحث با دانش‌آموز در خصوص عملکردش، تشویق‌های کلامی، تشخیص کج‌فهمی و بدفهمی‌های دانش‌آموز، تسلط بر دانش‌آموزان هنگام برگزاری آزمون و آگاهی معلم از وضعیت روحی و روانی دانش‌آموز حین مشاهده عملکردش، نسبت به ارزشیابی حضوری، کاهش چشمگیری پیدا می‌کند.

کاهش مشارکت دانش آموزان در ارزشیابی مجازی، پیامد رفتاری منفی دیگری است که از بررسی ادراک معلمان دوره ابتدایی به‌دست‌آمده است. مشارکت کردن به معنای سهمی در چیزی یافتن و از آن سود بردن و یا در گروهی شرکت جستن و بنابراین با آن همکاری داشتن است. شخص در مشارکت این فرصت را می‌یابد که از قابلیت‌ها، ابتکارات و آفرینندگی خود برای دستیابی به هدف‌های گروهی استفاده نماید ازاین‌رو مشارکت با موافقت فرق دارد (صفرپور و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین نتایج تحقیقات درخشان[8] و همکاران (۲۰۲۱)، رحیمی و همکاران (۱۴۰۱) و حمیدی زاده و امیریان (۱۴۰۰) نیز با یافته موردبحث همخوانی داشته و آن را تأیید می‌کنند. درواقع در ارزشیابی مجازی رفتارهایی همچون عدم مشارکت و فعالیت دانش‌آموزان در نرم‌افزارهای مختلف ازجمله شاد و اسکای‌روم، عدم همکاری دانش‌آموزان در بحث گفت‌وگوی صوتی زنده و ارسال به‌موقع تکالیف، عدم حضور به‌موقع و همچنین خروج به‌موقع، کاهش فعالیت‌ها و بحث گروهی دانش‌آموزان، عدم امکان استفاده از همسال سنجی و بحث کلاسی، حواس‌پرتی بیش‌ازحد دانش‌آموزان به علت استفاده از گوشی موبایل و درنتیجه جدی نگرفتن ارزشیابی حین تدریس، مصادیقی از پیامدهای رفتاری منفی محسوب می‌شوند.

دیگر یافته پژوهش، عدم صداقت دانش آموزان در ارزشیابی مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ است. واکاوی ادراک و تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی در این زمینه حکایت از عدم راست‌گویی و صداقت دانش‌آموزان در موارد مختلفی ازجمله آزمون‌های مجازی و ارسال درست تکالیف دارد. در همین راستا یافته‌ها پژوهشی آمزلگ[9]و همکاران (۲۰۲۲) و گئورگسکو و برچت[10] (۲۰۲۲) ضمن تأیید این یافته، بیان می‌دارند در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ و در خلال ارزشیابی مجازی از عملکرد دانش‌آموزان رفتارهایی همچون بهانه آوردن برای عدم حضور والدین در منزل و نبود گوشی موبایل، قطعی اینترنت و عدم ارسال به‌موقع تکالیف، استفاده از دلایل دروغ برای عدم شرکت در آزمون مجازی، همچنین بهانه وصل نشدن میکروفون و وبکم برای برقراری گفت‌وگوی زنده صوتی و تصویری حین پرسش و

1 Abdelrahim
2 Comas-Forgas
3 Dendir & Maxwell
4 Brookhart
5 Shahzad
6 Adnan & Anwar
7 Sticker
8 Derakhshan
9 Amzalag
10 Georgescu & Berechet

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

پاسخ و بحث کلاسی، نشان‌دهنده عدم راستی و صداقت دانش‌آموزان می‌باشند. طبعاً در چنین شرایطی، ارزشیابی معلم نیز از صحت‌وسقم مناسبی برخوردار نیست.

یافته بعدی پژوهش، اضطراب و تحمل فشار روانی دانش‌آموزان هنگام رصد یادگیری و فعالیت‌هایشان توسط معلم در فضای مجازی است. تحلیل و بررسی ادراک و تجارب معلمان دوره ابتدایی نشان می‌دهد هنگامی‌که معلم به‌صورت آنلاین و در لحظه قصد بررسی و رصد یادگیری دانش‌آموزان را دارد، بروز برخی رفتارهای هیجانی از سوی دانش‌آموزان، نشان‌دهنده استرس و اضطراب آنان در جریان ارزشیابی مجازی است. نتایج پژوهش‌های حسنی و صفائی (۱۴۰۱) و رنج‌دوست (۱۳۹۸) نیز با این یافته پژوهش همخوانی و همسویی دارند. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان بیان داشت که هنگام پرسش و پاسخ در کلاس مجازی، دانش‌آموزان به علل مختلفی ازجمله ترس از عدم ارائه پاسخ درست و درنتیجه دریافت بازخورد منفی از معلم، هراس از تمسخر سایر دانش‌آموزان و پخش صدا و تصویر او در گفت‌وگوی صوتی و تصویری، تحمل فشار و استرس هنگام ضبط فیلم جهت توضیح یک موضوع درسی برای معلم و سایر دانش‌آموزان، تفسیر پاسخ یک تمرین و انجام آزمایش‌ها و سایر فعالیت‌های عملی محول شده، فشار روانی و استرس زیادی را متحمل می‌شوند.

در کنار پیامدهای تربیتی و رفتاری منفی ذکرشده، ارزشیابی مجازی در دوران کووید-۱۹ پیامدهای مثبتی نیز به همراه داشته است. یکی از این پیامدهای مثبت، آگاهی والدین از نقاط قوت و ضعف دانش آموزان و قرار گرفتن در جریان پیشرفت تحصیلی فرزندانشان در آموزش و ارزشیابی مجازی است. بدین معنا که برخلاف آموزش حضوری که والدین در کلاس درس حضور ندارند و نحوه عملکرد و پاسخگویی دانش‌آموز و به‌طورکلی میزان آمادگی‌اش را نمی‌توانند به‌طور مشخص مشاهده کنند، در زمان آموزش و ارزشیابی مجازی به‌خوبی میزان پیشرفت، آمادگی و تسلط دانش‌آموز را رصد می‌کنند. نتایج پژوهش‌های تحقیقات لاورنس و فاکوئد[1] (۲۰۲۱)، همتی‌پور و همکاران (۱۴۰۱) و مختاری و همکاران (۱۴۰۰) نیز تأییدکننده این یافته پژوهش هستند. جهت تبیین این یافته پژوهش باید اظهار داشت در جریان ارزشیابی مجازی، والدین از فرآیند ارزشیابی و عملکرد فرزندانشان آگاهی کامل دارند، بازخوردهای معلم را به‌خوبی می‌توانند رصد کنند، انجام فعالیت‌های عملکردی دانش‌آموزان همچون آزمایش‌ها را به‌خوبی مشاهده و بررسی می‌کنند و به‌طورکلی از میزان پیشرفت و موفقیت یا عدم موفقیت دانش‌آموزان مطلع می‌شوند.

دیگر پیامد مثبت ارزشیابی مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹، کاهش اضطراب دانش‌آموزان هنگام انجام تکالیف و آزمون‌هاست. درواقع آنچه موجب کاهش استرس و اضطراب دانش‌آموزان هنگام انجام تکالیف و آزمون‌ها می‌شود، عدم نظارت معلم بر عملکرد دانش‌آموزان برخلاف آموزش و ارزشیابی حضوری است. در چنین شرایط دانش‌آموزان برای انجام تکالیف و آزمون‌ها هیچ‌گونه نظارتی را چه از سوی معلم و چه سایر دانش‌آموزان بر خود نمی‌بینند و تمرکز بیشتری بر انجام تکالیف و پاسخگویی به سؤالات آزمون‌ها دارند. در همین راستا نتایج پژوهش باسونی[2] و همکاران (۲۰۲۰)، با این یافته پژوهش همخوانی دارند. در تبیین این پیامد مثبت، باید چنین بیان داشت که به علل متعددی ازجمله اختصاص زمان زیاد برای ارسال تکالیف و انجام آزمون‌ها، عدم وجود شرایط منظم و رسمی آزمون، کمرنگ شدن اثر رقابت در ارزشیابی مجازی و تبدیل آن به رفاقت‌ها، کاهش فشار و استرس برای زود بیدار شدن و حضور در مدرسه و درنتیجه حذف تردد و صرف جویی در وقت، اعتمادبه‌نفس و خودباوری دانش‌آموزان در هنگام برگزار آزمون و انجام تکالیف به‌صورت فردی افزایش‌یافته و موجبات کاهش فشار روانی و استرس و اضطراب ناشی از شرایط آزمون کاهش می‌یابد.

آخرین یافته پژوهش حاضر افزایش انگیزه معلم و دانش آموزان است. تحلیل ادراک معلمان دوره ابتدایی از پیامدهای تربیتی و رفتاری اجرای ارزشیابی در فضای مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹، حکایت از افزایش انگیزه و اشتیاق معلمان و همچنین دانش‌آموزان درروند ارزشیابی مجازی دارد. در تبیین این یافته پژوهش باید چنین اظهار داشت که معلمان جهت بهبود جریان آموزش و ارزشیابی، انگیزه و تمایل به استفاده از روش‌های نوین تدریس و ارزشیابی همچون برگزاری آزمون‌هایی با سؤالات متفاوت و مجزا و پرسش و پاسخ بااتصال میکروفون و وبکم اشاره کرد. علاوه بر این‌ها در چنین شرایطی معلمان تمایل و رغبت بیشتری پیدا می‌کنند تا سواد رسانه‌ای و فناورانه خود را نیز بهبود بخشند و در راستای توسعه حرفه‌ای خود نیز بکوشند. از سویی دیگر دانش‌آموزان نیز درزمینه ارزشیابی توصیفی انگیزه زیادی از خود نشان می‌دهند علی‌الخصوص دانش‌آموزانی که کم رو خجالتی هستند، به‌راحتی در گفت‌وگوی صوتی شرکت کرده و نظرات خود را بیان می‌کنند. همچنین تجارب معلمان حکایت از ذوق دانش آموزان در ضبط فیلم آزمایش‌ها و به اشتراک گذاشتن آن در

1 Lawrence & Fakuade
2 Basuony

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

گروه مجازی کلاس دارد. نتایج پژوهش‌های حمیدی زاده و امیریان (۱۴۰۰) و حمیدی زاده و امیریان (۱۴۰۱) نیز با این یافته پژوهش همخوانی دارند.

پژوهش کیفی حاضر، در حالی به بررسی ادراک معلمان دوره ابتدایی از پیامدهای تربیتی و رفتاری اجرای ارزشیابی در فضای مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹، پرداخته است که تاکنون پژوهشی ابعاد و پیامدهای ارزشیابی مجازی را به‌طور خاص در این دوران بررسی نکرده است. بر همین اساس یافته‌های پژوهش حاضر تنها بُعد تربیتی و رفتاری این نوع ارزشیابی را مورد بررسی قرارداده است، که این عامل سبب نوآوری و بدیع بودن این یافته‌ها نسبت به یافته‌های سایر پژوهش این حوزه گردیده است. جنبه دیگر نوآوری پژوهش حاضر نسبت سایر پژوهش‌های صورت گرفته، بررسی ادارک معلمان به‌عنوان مجریان امر آموزش و همچنین ارزشیابی می‌باشد. به عبارتی دیگر ادراک معلمان دوره ابتدایی از ارزشیابی مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ در پژوهشی بررسی نشده است و یافته‌های حاصل از آن جهت که حاصل ادراک و تجارب ارزنده معلمان دوره ابتدایی است، نو و بدیع هستند.

ازجمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به این مورد اشاره کرد که بسیاری از معلمان به علت استفاده نکردن از ارزشیابی اصولی و منطبق با شرایط آموزش مجازی و اکتفا کردن به ارسال عکس و دریافت پاسخ آزمون در صفحه شخصی خود از دانش‌آموز، اظهارداشتند که پیامدهای رفتاری و تربیتی خاصی را در ارزشیابی مجازی مشاهده نکرده بودند و لذا حاضر به شرکت در مصاحبه و بیان ادراک خود نشدند. از دیگر محدودیت‌های پژوهش می‌توان به کمبود منابع و پیشینه مربوط به ارزشیابی و پیامدهای ناشی از آن علی‌الخصوص پیامدهای تربیتی و رفتاری موردبحث در دوران آموزش مجازی ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹ اشاره کرد. لذا پیشنهاد پژوهش حاضر این است که پژوهشگران تحقیقات بیشتری در زمینه ارزشیابی مجازی و علی الخصوص بررسی تأثیرات روانشناختی حاصل از آن بر عملکرد دانش‌آموزان و همچنین معلمان انجام دهند. همچنین یکی از پیشنهادات کاربردی پژوهش حاضر این است که با توجه به رواج برخی از رفتارهای به‌دور از صداقت از سوی برخی دانش‌آموزان در هنگام برگزاری آزمون‌ها، طراحی سؤالات توسط معلمان آزمون‌ها به‌گونه‌ای صورت پذیرد که امکان تقلب در آن‌ها به حداقل ممکن برسد. همچنین دیگر پیشنهاد کاربردی پژوهش این است که با توجه به مزایای بسیاری که آموزش و ارزشیابی مجازی به ارمغان آورده است، معلمان در کنار آموزش و ارزشیابی حضوری، ارزشیابی اصولی مجازی را نیز پیگیری کنند و به‌عبارتی‌دیگر آموزش ترکیبی را به‌کارگیرند تا از ظرفیت‌ها و پیامدهای تربیتی و رفتاری مثبت آن بهره‌مند شوند. علاوه بر این، با توجه به اینکه در دوره ابتدایی ارزشیابی به شیوه کیفی-توصیفی صورت می‌پذیرد، به‌کارگیری روش‌هایی همچون پوشه کار الکترونیکی، ضبط و تهیه فیلم ارائه مباحث درسی توسط دانش‌آموز و سپس به اشتراک گذاشتن آن در گروه‌های کلاسی، می‌تواند در جریان ارزشیابی کیفی-توصیفی مفید بوده و مثمر ثمر واقع شود.

منابع

اعتدادی، م.، سخایی، غ.، پوررجب، م.، و کیانی، م. (۱۳۹۹). اجرای طرح آموزش و یادگیری آنلاین در مدارس استان اصفهان در دوران شیوع بیماری کووید-۱۹، *پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۴۴، ۱۲-۲۴.http://ijndibs.com/article-1-443-fa.html .

اکبروند، ت.، میرهاشمی، م.، و بشردوست، س. (۱۴۰۱). الگوی ساختاری تبیین اضطراب بیماری کووید- ۱۹ بر اساس استرس ادراک شده با نقش میانجی حمایت اجتماعی ادراک شده در دانشجویان. *رویش روان شناسی*، ۱۱(۴)، ۲۰۴-۱۹۳.http://frooyesh.ir/article-1-3701-fa.html.

انتهائی آرانی، ع.، واصفیان، ف.، حسنی، م.، و قلتاش، ع. (۱۴۰۰). تجربهٔ زیستهٔ معلمان دورهٔ ابتدایی دربارهٔ مؤلفه‌های بازخورد در ارزشیابی توصیفی(کیفی). *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۸(۶۹)، ۹۳-۷۸.https://dx.doi.org/10.30486/jsre.2021.1927889.1877 .

باقرزاده همایی، م. (۱۳۹۹). تاثیر عملکرد آموزش در فضای مجازی در تعاملات یاددهی و یادگیری. *پژوهشنامه اورمزد*، ۵۱(۲)، ۱۳۵-۱۲۶.https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=512967.

بخشی پور، ا.، و نورالهی، ش. (۱۴۰۱). تحلیل ادراک دانش‌آموزان مقطع متوسطه از عوامل مؤثر بر افت تحصیلی در شرایط همه گیری کرونا : مطالعه کیفی. *رویش روان شناسی*، ۱۱(۴)، ۱۹۲-۱۸۱.http://frooyesh.ir/article-1-3612-fa.html .

بروکهارت، س. (۱۳۹۹). *ارزشیابی توصیفی یعنی بازخورد موثر*. ترجمه طاهره رستگار. تهران: منادی تربیت.

بنیسی، پ.، طرفه‌نژاد، ن.، و طاهائی، س. (۱۴۰۱). فرصت ها و چالش های آموزش مجازی در دوران کرونا. *رویکردی نو در علوم تربیتی*، ۴(۲)، ۱۲۷-۱۱۵.https://dx.doi.org/10.22034/naes.2022.329537.1175 .

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

پروری، پ. (۱۳۹۸). خوانشی نو از روش پدیدارشناسی؛ بنیان‌های فلسفی، رویکردها و چارچوب اجرای تحقیق پدیدارشناسی. *مطالعات جامعه شناسی*، ۱۲(۴۴)، ۸۷-۱۰۶. https://doi.org/10.30495/jss.2019.669587

جعفری روزبهانی، ن.، عراقیه، ع.، عصاره، ع.، دوایی، م.، و مقدسی، ح. (۱۴۰۱). سلامت روان دانش‌آموزان ابتدایی در همه‌گیری کرونا؛ نقش کلیدی سواد سلامت. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۹(۷۲)، ۱۶۵-۱۵۲. https://dx.doi.org/10.30486/jsre.2022.1940261.1985

حاتمی، خ.، نیک پی، ا.، و فرح بخش، س. (۱۴۰۰). ارائه الگویی برای توانمندسازی معلمان در زمینه آموزش مجازی در دوران کرونا. *نشریه پژوهش‌های تربیتی*، ۹ (۴۳)، ۱۹۷-۱۸۲. http://erj.khu.ac.ir/article-1-1054-fa.html

حاجی‌زاده، ا.، عزیزی، ق.، و کیهان، ج. (۱۴۰۰). تحلیل فرصت ها و چالش های آموزش مجازی در دوران کرونا: رهیافت توسعه آموزش مجازی در پساکرونا. *تدریس پژوهی*، ۹(۱)، ۲۰۴-۱۷۴. https://trj.uok.ac.ir/article_61979.html .

حسنی، ر.، و صفائی، ش. (۱۴۰۱). تحلیل تماتیک تجربه زیسته دانش‌آموزان از آزمون‌های آنلاین در بستر شبکه شاد. *نشریه پژوهش‌های تربیتی*، ۱۰(۴۴)، ۸۸-۷۶. http://erj.khu.ac.ir/article-1-1131-fa.html

حمیدی زاده، ک.، و امیریان، ف. (۱۴۰۱). آموزش مجازی در دوره همه گیری کرونا از نگاه معلمان ابتدایی. *پویش در آموزش علوم انسانی*، ۸(۲۸)، ۱۳۰-۱۱۵. http://humanities.cfu.ac.ir/article_2355.html

حمیدی زاده، ک.، و امیریان، ف. (۱۴۰۰). بررسی چالش های تدریس مطالعات اجتماعی دوره ی ابتدایی در فضای مجازی. *چشم انداز برنامه درسی و آموزش*، ۱(۱)، ۷۲-۵۸. https://dx.doi.org/10.22034/cjpj.2021.13627

خوشبخت، ف.، شفیعی سروستانی، م.، ناصری جهرمی، ر.، محمد جعفری، خ.، و میرغفاری، ف. (۱۴۰۱). طراحی چارچوب برنامه درسی دوره ابتدایی در بحران همه‌گیری بیماری کرونا. *مطالعات برنامه درسی*، ۱۷(۶۵)، ۴۶-۲۷. http://www.jcsicsa.ir/article_144368.html .

رافضی، ز.، سلطانی، م.، و رافضی، ل. (۱۴۰۱). تشخیص و تبیین مدل تمایل به تبعیت افراد از توصیه‌های بهداشتی درحین پاندمی کرونا ویروس (کووید ۱۹) بر اساس تحلیل احساسات کاربران شبکه‌های اجتماعی. *رویش روان شناسی*، ۱۱(۲)، ۲۱۶-۲۰۵. http://frooyesh.ir/article-1-3485-fa.html.

رحیمی، ع.، احمدی، ه.، و رستمی، ا. (۱۴۰۱). رهیافتی پدیدارشناسانه بر تجارب زیسته معلمان ابتدایی از آموزش مجازی دانش آموزان در شرایط کرونا (COVID-19). *تدریس پژوهی*، ۱۰(۱)، ۱۶۲-۱۳۱. https://trj.uok.ac.ir/article_62238.html.

رنج دوست، ش. (۱۳۹۸). بررسی نقش آزمون‌های مجازی درکاهش استرس از دیدگاه استادان و دانشجویان دانشگاه پیام‌نور. *فناوری آموزش*، ۱۳(۲)، ۳۷۰-۳۷۸. https://jte.sru.ac.ir/%20http:/jsr-e.khuisf.ac.ir/article_868.html.

سیف، ع. ا. (۱۳۹۸). کتاب روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش. تهران: دوران.

سیف درخشنده، س.، عطادخت، ا.، حاجلو، ن.، و میکاییلی، ن. (۱۴۰۰). مدل‌یابی گرایش دانش‌آموزان به فضای مجازی برمبنای عوامل فردی، زمینه‌ای و محیطی: ارزیابی پیامدهای روان‌شناختی آن. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۸(۴۴)، ۱۵۳-۱۳۵. https://dx.doi.org/10.22111/jeps.2021.6635

شمالی احمدآبادی، م.، و برخورداری احمدآبادی، ع. (۱۴۰۱). واکاوی تقلب در بین دانش‌آموزان و دانشجویان در امتحانات مجازی پاندمی کووید ۱۹. *فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۲(۴)، ۹۲-۷۹. https://ictedu.sari.iau.ir/mobile/article_691666.html .

صاحبی، س.، روضه، ط.، و الیاسی، ف. (۱۴۰۰). روایتی سه سویه از برنامه درسی مقطع ابتدایی در دوران کرونا. *چشم انداز برنامه درسی و آموزش*، ۱(۴)، ۳۹-۳۱. https://dx.doi.org/10.22034/cipj.2022.50912.1035 .

صادقی محلی، ن.، ارسلانی، ن.، راد، م.، نعمتی فرد، ت.، خاکی، س.، و فلاحی-خشکناب، م. (۱۴۰۰) مقایسه چالش های آموزش مجازی در پرستاری در دوره قبل و بعد از کرونا؛ یک مرور سیستماتیک. *مرور سیستماتیک در علوم پزشکی*، ۱(۳)، ۱۰۳-۸۱. http://ijsr.ir/article-1-99-fa.html .

صفرپور، ع.، غفاری، ر.، و احمدی، م. (۱۴۰۰). بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت پذیری دانش آموزان از دیدگاه دبیران مدارس متوسطه اول دخترانه مناطق شمال شهر تهران. *تحقیقات مدیریت آموزشی*، ۱۳(۵۰)، ۹۶-۷۷. https://jearq.riau.ac.ir/article_1279.html.

صفوی، ا. (۱۳۹۸). *روش‌ها، فنون و الگوهای تدریس*. تهران: سمت.

صمدی، ن. (۱۴۰۰). تحلیل و بررسی پیامدهای تربیتی گسترش فضای مجازی در وضعیت کرونایی و پسا کرونایی بر دانش آموزان کشور. *راهبردهای نو در روانشناسی و علوم تربیتی*، ۳(۹)، ۲۵-۱۴. https://www.ijpk.ir/fa/showart-cbd2b3083fad5817efd6a937640411ec.

عابدینی بلترک، م. (۱۴۰۰). آموزش مجازی و چالش‌های آن در دوران کرونا از منظر بانوان هیأت علمی دانشگاه مازندران: یک مطالعه پدیدارشناسانه. *نشریه پژوهش‌های تربیتی*، ۸(۴۲)، ۱۶۱-۱۴۱. http://erj.khu.ac.ir/article-1-909-fa.html.

عراقیان مجرد، ف.، جویباری، ل.، ثناگو، ا.، و یعقوبی، ط. (۱۴۰۰). تقلب در آزمون مجازی و راه‌کارهای پیشگیری از آن. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۲۱(۲۴)، ۲۸۲-۲۸۱. http://ijme.mui.ac.ir/article-1-5332-fa.html.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

عطادخت، ا.، احمدی، ش.، و فلاحی، و. (۱۳۹۹). بررسی الگوی روابط ساختاری پرخاشگری سایبری بر اساس استرس ادراک شده با نقش میانجی وابستگی به شبکه‌های مجازی در دانش‌جویان دانشگاه محقق اردبیلی در سال ۱۳۹۸: یک مطالعه توصیفی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۱۹(۳)، ۲۵۱-۲۶۴. http://journal.rums.ac.ir/article-1-4983-fa.html.

عینی، س.، زیار، م.، و عبادی، م. (۱۴۰۰). سلامت روان دانش‌آموزان در طول اپیدمی کرونا: نقش پیش‌بین اضطراب کرونا، تحریف شناختی و سرسختی روانشناختی. *رویش روان شناسی*، ۱۰(۷)، ۳۴-۲۵. http://frooyesh.ir/article-1-2933-fa.html .

فتحی، آ.، صادقی، س.، ملکی راد، ع. ا.، شریفی رهنمو، س.، رستمی، ح.، و عبدالمحمدی، ک. (۱۳۹۹). تأثیر میزان استفاده از فضای مجازی بر سبک زندگی ارتقادهنده سلامت و اضطراب کرونای جوانان. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۲۶(۳)، ۳۴۷-۳۳۲. http://dx.doi.org/10.32598/ijpcp.26.3415.1.

قربان پور لفمجانی، ا. (۱۴۰۰). بررسی تجربه زیسته دانشجویان از آموزش مجازی در دوران همه گیری کووید ۱۹. *رویش روان شناسی*، ۱۰ (۸)، ۳۳-۴۴. http://frooyesh.ir/article-1-2892-fa.html .

کاوه نوش آبادی, ع.، و لطفی مفرد نیاسری, ف. (۱۴۰۰). ارزشیابی مجازی در آموزش زبان عربی در دوران «کرونا»؛ چالش ها و فرصتها. *پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب*، ۳(۳)، ۲۲۲-۲۰۹. http://amozesharabi.cfu.ac.ir/article_1876.html?lang=fa.

کدخدا، س.، و ناستی زایی، ن. (۱۴۰۰). ارتباط سواد اطلاعاتی معلمان با نگرش به یادگیری مجازی در دوره پاندمی کووید-۱۹. *فناوری آموزش*، ۱۶(۱)، ۱۳۵-۱۴۶. https://dx.doi.org/10.22061/tej.2021.7936.2598 .

کرامتی، ا.، رحیمی، م و افرا، ر. (۱۴۰۰). شناسایی چالش‌ها و راهکارهای ارزشیابی مؤثر از یادگیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی در نرم‌افزار شاد توسط نومعلمان. *نشریه علمی آموزش و ارزشیابی (فصلنامه)*، ۱۴(۵۶)، ۱۰۲-۶۹. https://dx.doi.org/10.30495/jinev.2022.1943169.2594 .

کریمی، و.، و امینی مصطفی آبادی، ن. (۱۴۰۱). شیوه‌های ارزشیابی یادگیرندگان در آموزش الکترونیکی و پیامد آن بر اهمال کاری تحصیلی. *فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۲(۳)، ۶۲-۴۵. https://ictedu.sari.iau.ir/article_689712.html.

محمدپور، ا. (۱۳۸۹). ارزیابی کیفیت در تحقیق کیفی: اصول و راهبردهای اعتباریابی و تعمیم‌پذیری. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۱۷(۴۸)، ۱۰۷-۷۳. https://doi.org/10.22054/qjss.2010.874.

مختاری، ا.، دهقانی، م.، و خطاط، م. (۱۴۰۰). شناسایی عوامل در اجرای مطلوب برنامه درسی مجازی دوره ابتدایی از دیدگاه والدین درپایه اول و دوم. *رهبری آموزشی کاربردی*، ۲(۳)، ۲۲-۱۵. https://dx.doi.org/10.22098/AEL.2021.1424.

مرادیانی گیزه رود؛ س خ.، قدم پور، ع.، صادقی، م.، عباسی، م.، غضنفری، ف. (۱۳۹۸). بررسی ویژگی های روان سنجی مقیاس طرد همسالان در پایهٔ ششم ابتدائی. *فصلنامه اندازه گیری تربیتی*، ۱۰(۳۸)، ۱۶۳-۱۴۷. https://doi.org/10.22054/jem.2020.39641.1895.

مصیبی، م.، رضاپور میرصالح، ی.، و بهجتی اردکانی، ف. (۱۴۰۰). مشکلات و چالش‌های آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا در مقطع ابتدایی. *آموزش پژوهی*، ۷(۲۷)، ۷۹-۶۵. http://researchbt.cfu.ac.ir/article_1830.html.

میرزاوزیری، م.، و کریم پور، ع. (۱۴۰۰). اثر ارزیابی با بازخورد در پیشرفت تحصیلی دانشجویان مهندسی در آموزش مجازی. *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، ۲۳(۹۱)، ۱۱-۱. https://dx.doi.org/10.22047/IJEE.2021.287439.1837 .

همتی‌پور، ا.، اسمعیلی گوجار، ص.، و مرادی، ح. (۱۴۰۱). بازتعریف نقش والدین در آموزش مجازی: مقطع ابتدایی. *فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۲(۴)، ۵۱-۴۸. https://ictedu.sari.iau.ir/article_691664.html.

یکتا، م.، و حیدری، ص. (۱۴۰۰). تجربه زیسته معلمان مدارس غیرانتفاعی شهر اصفهان از مشکلات دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در کلاس‌های بر خط در دوره شیوع ویروس کرونا. *رهبری آموزشی کاربردی*، ۲(۳)، ۳۰-۲۳. http://ael.uma.ac.ir/article_1434.html?lang=fa.

Abdelrahim, Y. (2021). How COVID-19 quarantine influenced online exam cheating: a case of Bangladesh University Students. *Journal of Southwest Jiaotong University*, 56(1), 137-146. https://doi.org/10.35741/issn.0258-2724.56.1.18.

Adnan, M., & Anwar, K. (2020). Online Learning amid the COVID-19 Pandemic: Students' Perspectives. *Online Submission*, 2(1), 45-51. http://www.doi.org/10.33902/JPSP.%202020261309.

Amzalag, M., Shapira, N., & Dolev, N. (2022). Two sides of the coin: lack of academic integrity in exams during the corona pandemic, students' and lecturers' perceptions. *Journal of Academic Ethics*, 20(2), 243-263. https://doi.org/10.1007/s10805-021-09413-5.

Baskey, U. (2022). An Evaluation of Students' Reception to Online Learning During COVID-19. *IJRESM*, 5(2), 52-56. http://www.journals.resaim.com/ijresm/article/view/1744.

Basuony, M. A., EmadEldeen, R., Farghaly, M., El-Bassiouny, N., & Mohamed, E. K. (2020). The factors affecting student satisfaction with online education during the COVID-19 pandemic: an empirical study of an emerging Muslim country. *Journal of Islamic Marketing*, 12(3), 631-648. http://doi.org/10.1108/JIMA-09-2020-0301.

Bonati, M., Campi, R., & Segre, G. (2022). Psychological impact of the quarantine during the COVID-19 pandemic on the general European adult population: A systematic review of the evidence. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 31, E27. https://doi.org/10.1017/s2045796022000051.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

Cheng, K., Lam, T., & Leung, C. (2022). Wearing face masks in the community during the COVID-19 pandemic: altruism and solidarity. *The Lancet*, 339(10336), 38-40. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30918-1.

Chiu, T. (2022). Applying the self-determination theory (SDT) to explain student engagement in online learning during the COVID-19 pandemic. *Journal of Research on Technology in Education*, 54, 14-30. https://doi.org/10.1080/15391523.2021.1891998.

Comas-Forgas, R., Lancaster, T., Calvo-Sastre, A., & Sureda-Negre, J. (2021). Exam cheating and academic integrity breaches during the COVID-19 pandemic: An analysis of internet search activity in Spain. *Heliyon*, 7(10), e08233. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e08233.

Dalpati, N., Jena, S., Jain, S., & Sarangi, P. (2022). Yoga and meditation, an essential tool to alleviate stress and enhance immunity to emerging infections: A perspective on the effect of COVID-19 pandemic on students. *Brain, Behavior, & Immunity – Health*, 20, 100420. https://doi.org/10.1016/j.bbih.2022.100420.

Dendir, S., & Maxwell, R. S. (2020). Cheating in online courses: Evidence from online proctoring. *Computers in Human Behavior Reports*, 2, 100033. https://doi.org/10.1016/j.chbr.2020.100033.

DePhilip, R., & Quinn, M. (2022). Adaptation of an anatomy graduate course in ultrasound imaging from in-person to live, remote instruction during the Covid-19 pandemic. *Anatomical sciences education*, 15(3), 493-507. https://doi.org/10.1002/ase.2177.

Derakhshan, A., Kruk, M., Mehdizadeh, M., & Pawlak, M. (2021). Boredom in online classes in the Iranian EFL context: Sources and solutions. *System*, 101, 102556. https://doi.org/10.1016/j.system.2021.102556.

Georgescu, M. R., & Berechet, L. D. (2022, February). Challenges in higher online education: discouraging fraudulent attempts on online exams. *In DIEM: Dubrovnik International Economic Meeting*, 7(1), 10-21. https://doi.org/10.17818/DIEM/2022/1.2.

Herdian, H., Mildaeni, I. N., & Wahidah, F. R. (2021). "There are Always Ways to Cheat" Academic Dishonesty Strategies During Online Learning. *Journal of Learning Theory and Methodology*, 2(2), 60-67. https://doi.org/10.17309/jltm.2021.2.02.

Herguner, G., Yaman, C., Caglak, S., Yaman, M., & Donmez, A. (2021). The Effect of Online Learning Attitudes of Sports Sciences Students on Their Learning Readiness to Learn Online in the Era of the New Coronavirus Pandemic (COVID-19). *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 20(1), 68-77. https://eric.ed.gov/?id=EJ1290854.

Lawrence, K., & Fakuade, O. (2021). Parental Involvement, Learning Participation and Online Learning Commitment of Adolescent Learners during the COVID-19 Lockdown. *Research in Learning Technology*, 29, 2544-2560. http://dx.doi.org/10.25304/rlt.v29.2544.

Leo, S., Alsharari, N., Abbas, J., & Alshurideh, M. (2021). From Offline to Online Learning: A Qualitative Study of Challenges and Opportunities as a Response to the COVID-19 Pandemic in the UAE Higher Education Context. In: Alshurideh, M., Hassanien, A.E., Masa'deh, R. (eds) The Effect of Coronavirus Disease (COVID-19) on Business Intelligence. *Studies in Systems, Decision and Control*, 334. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-67151-8_12.

Li, J., & Che, W. (2022). Challenges and coping strategies of online learning for college students in the context of COVID-19: A survey of Chinese universities. *Sustainable Cities and Society*, 83, 103958. https://doi.org/10.1016/j.scs.2022.103958.

Melgaard, M., Momir, R., Lasrado, L., & Fagerstrom, A. (2022). Academic Procrastination and Online Learning During the COVID-19 Pandemic. *Procedia Computer Science*, 196, 117-124. https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.11.080.

Mizanur, R., Saidur, R., Aidin, S., & Hamzah, J. (2021). Positive consequences of COVID-19 pandemic: Reflections based on university student's community in Bangladesh. *Faculty of Business Economics and Entrepreneurship (International Review)*, 3(4), 83-92. https://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=2217-97392103083R.

Nikolopoulou, M. (2022). Online Education in Early Primary Years: Teachers' Practices and Experiences during the COVID-19 Pandemic. *Educational Sciences*, 12(2), 76-88. https://doi.org/10.3390/educsci12020076.

Salas-Pilco, S., Yang Y., & Zhang, Z. (2022). Student engagement in online learning in Latin American higher education during the COVID-19 pandemic: A systematic review. *British journal of educational technology*, 53(3), 593-619. https://doi.org/10.1111/bjet.13190.

Shahzad, S. K., Hussain, J., Sadaf, N., Sarwat, S., Ghani, U., & Saleem, R. (2020). Impact of Virtual Teaching on ESL Learners' Attitudes under COVID-19 Circumstances at Post Graduate Level in Pakistan. *English Language Teaching*, 13(9), 1-9. https://doi.org/10.5539/elt.v13n9p1.

Svaleryd, H., & Vlachos, J. (2022). COVID-19 and School Closures. In: Zimmermann, K.F. (Eds) Handbook of Labor, Human Resources and Population Economics. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-57365-6_318-1.

Wang, Y., Xia, M., Guo, W., Xu, F., & Zhao, Y. (2022). Academic performance under COVID-19: The role of online learning readiness and emotional competence. *Current Psychology*, 2022, 1-14. https://doi.org/10.1007/s12144-022-02699-7.

World Health Organization. (2020). Coronavirus disease (COVID -19) advice for the public. Retrieved from. https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public.

Yeung, M., & Yau, A. (2022). A thematic analysis of higher education students' perceptions of online learning in Hong Kong under COVID-19: Challenges, strategies and support. *Educ Inf Technol*, 27, 181–208. https://doi.org/10.1007/s10639-021-10656-3.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1401.11.11.20.7]